

Čtvrté komnaty

První kapitola

1 Abych mohla začít mluvit o čtvrtých příbytcích, je zapotřebí toho, co jsem právě udělala, tedy obrátit se k Duchu svatému a prosit ho, aby od tohoto místa dále to byl on, kdo bude mluvit za mě, abych vám o nich a o následujících sdělila něco tak, abyste mi rozuměli, neboť tu začínáme mluvit o věcech nadpřirozených¹ a mluvit o nich srozumitelně je velice těžké, pokud tu nepřispěje samo Jeho Veličenstvo, jako se to přihodilo v době asi před čtrnácti lety, kdy jsem v jiné knize² psala, čemu jsem tehdy rozuměla. I když se mi zdá, že nyní se mi dostalo ohledně těchto milostí, jež Pán dopřává některým duším, o něco více světla, něco jiného je umět je sdělit. Ať tak učiní Jeho Veličenstvo, má-li to být k nějakému užítku a když ne, tak nic.

2 Jelikož tyto příbytky jsou bližší těm, v nichž přebývá Král, jejich nádhera je veliká a jsou v nich předkládány k vidění a chápání věci tak jemné, že náš rozum si musí dát velikou práci, aby našel vhodné pojmy, které by sdělily aspoň něco a tak dobře, aby nezůstávaly zcela temné pro ty, kdo s nimi dosud nemají žádnou zkušenost. Ten, kdo ji má, mi však porozumí velmi dobře, zvláště, je-li jeho zkušenost velká.

Může se zdát, že proto, abychom dospěli do těchto komnat, je třeba prožít mnoho času v předchozích příbytcích – a obvykle tomu tak je, že jsme sem vstoupili z oněch komnat, o nichž jsme právě přestali mluvit, avšak není to tak vždy, protože, jak už jste mnohokrát slyšely, Pán své dary naděluje kdy a jak a komu chce a nikomu nekřivdí.³

3 Do těchto příbytků jen zřídka vstupuje jedovatá havěť, a když sem náhodou vstoupí, neuškodí, ale naopak duši prospěje. A zdá se mi mnohem lepší, když sem vstoupí a rozpoutá v tomto stavu modlitby boj, neboť, kdyby tu nebyla tato pokušení, ďábel by nás mohl ošálit a vetřít se do duchovních zážitků pocházejících od Boha a způsobit mnohem větší škody než-li jinak, tak tím, že by duši vzdálil příležitostem k nabytí větších zásluh a ona by zůstala jen v obvyklém vytržení. A když je to ustavičné vytržení, nepovažuji to za něco spolehlivého, protože se mi zdá nemožné, aby v nás duch Páně v tomto životě přebýval neustále stejným způsobem.

4 Když tedy začnu o tom, co jsem dříve zmínila, že uvedu až na tomto místě, tedy o rozdílu mezi uspokojením a okoušením⁴ v modlitbě, zdá se mi, že za uspokojení můžeme označit to, co nabýváme díky meditaci a prosbám, jež vysíláme k našemu Pánu. Má původ v naší přirozenosti, třebaže tu napomáhá Bůh, což je třeba chápat, jak dál řeknu, ve smyslu, že bez něj nezmůžeme nic. Rodí se tedy z ctnostného úsilí, které tu vyvíjíme, a zdá se nám, jako bychom si je přivodili touto ctnostnou prací a právem cítíme uspokojení, že se věnujeme podobným věcem. Ovšem, jestliže to dobře uvážíme, totéž uspokojení můžeme nalézat v mnohých dalších věcech, které se

¹ V této kapitole bude Terezie užívat několik ekvivalentních výrazů („uspokojení“, *contentos*, *ternura*), které označují řadu pozitivních duchovních zkušeností jako je pokoj, uspokojení, radost, které nejsou „vlité“, nýbrž „získané“ (srov. 4H1,4,3,3), čili cosi jako přirozené pocity, které ovšem doprovázejí modlitbu a život utvářený modlitbou. Naopak „okoušení“ (*gustos*) označují vlité duchovní zkušenosti, tj. objevují se, ani bychom jakýmkoliv způsobem přispěli k jejich zrodu. *Pensamiento* u Terezie paradoxně označuje imaginativní myšlení, fantazii (srov. 4H1,8). Nadpřirozený odpovídá výrazu „vlitý“ či „mystický“. Je obvyklé spatřovat v těchto komnatách popis počátku mystického života nebo místo, kde se „přirozené a nadpřirozené“ jaksi mísí (viz 4H3,14).

² V Knize života, mystickou zkušenost tam popisuje v kpt. 14-32 a 37-40. Zdá se, že chce říci, že tehdy ještě nedospěla do stavu mystického sňatku, jež popisuje v sedmých komnatách. Do té doby tu máme „čtvrté vody“ (Živ 18-22), velká mystická zanícení (23-32) a „velké milosti“ popsané v závěrečných kapitolách Života, které se zdají odpovídat šestým komnatám Hradu.

³ Srov. Mt 20,13 (parabola o dělnících na vinici), absolutní Boží svoboda v udělování mystických darů, u Terezie často opakované téma, viz 5H 1,12; 6H 4,12; 7,9; 8,5 ad.

⁴ *gustos a contentos*

nám zde na zemi mohou přihodit: je to jako když někdo nenadále nabyde majetku, nebo když nečekaně uvidíme někoho, koho máme moc rádi, nebo když dobře dopadne nějaké důležité jednání či jiná důležitá věc a všichni si to pochvalují, či když nějaké ženě oznámí, že její manžel či bratr či syn zemřel a ona ho pak najednou spatří živého. Viděla jsem lidi plakat štěstím, ba mne samotnou něco takového několikrát potkalo. Zdá se mi, že tato uspokojení jsou přirozená, právě tak jako je přirozené okoušení, když jde o Boží věci, které jsou ovšem vznešenější, i když na těch prvních také není nic špatného. Mají počátek v naší přirozenosti a končí v Bohu.

Okoušení pochází z Boha a naše přirozenost je vnímá a tolik se z něj raduje jako z těch předchozích a ještě mnohem více. Ach Ježíši, jak bych si přála umět to objasnit! Chápu, že tu je, aspoň jak se mi zdá, zřejmý rozdíl a nejsem schopna ho vysvětlit! Ať to učiní Pán!

5 Vybavuje se mi jeden verš žalmu, který recitujeme v primě, na závěr posledního žalmu, jež končí takto: *Cum dilatasti cor meum*.⁵ Kdo má hodně zkušenosti, dávno už pochopil rozdíl, který je mezi jedněmi a druhými zážitky. Kdo ji nemá, potřebuje další objasnění. Uspokojení, o nichž jsme před tím mluvili, srdce nerozšiřují, naopak ho obvykle trochu jakoby svírají, aniž by se vytrácela ona velká radost z pohledu na zde přítomné Boží působení. Avšak jsou to slzy zármutku, zdá se, jakoby nějak souvisely s vášněmi duše. Víím o nich a o tom, co vychází z naší smyslovosti a přirozenosti jen málo, protože jsem dost hloupá – a kéž by se mi podařilo vyjasnit lépe onu zkušenost, kterou jsem sama prošla. Jak je tu ve všem užitečné vědění a nauka!

6 Moje zkušenost zde, tedy ony dary a radost v meditaci, jichž se mi dostalo, souvisela s tím, že jsem plakala nad umučením Páně a nemohla jsem přestat, až do vyčerpání a podobně jsem plakávala nad vlastními hříchy. Pán mi prokazoval velikou milost a netroufám si tu posuzovat, jestli je lepší prvé či druhé, ale že je mezi nimi rozdíl, o to mi běží. Někdy k oněm slzám a přáním přispívá naše přirozené sklony a stav, ale, nakonec, jak už jsem zmínila, končívají v Bohu. A je dobré si jich vážit, jestli nám ovšem neschází pokora, že kvůli nim nejsme lepší, protože se tu nedá pochopit, jestli všechny pochází z lásky a i kdyby, byla dána Bohem.

Většinou jsou tyto zbožné úkony vlastní duším, které obývají předchozí příbytky, kde téměř neustále přemítají a meditují a je to dobře, protože jim nebylo dáno více, i když by bylo vhodné, aby si našly chvíle, kdy budou Boha chválit a těšit se z jeho dobroty a že je jaký je a toužit po jeho cti a slávě. A to jak jen lze, protože to velmi povzbuzuje vůli. A mají v nich vytrvat a kdyby jim Pán dopřál takových meditací, neměly by je opouštět kvůli tomu, aby pokračovaly v běžném způsobu meditace.

7 Protože jsem o tom zešíroka mluvila jinde,⁶ nebudu se opakovat. Jen chci, abyste věděly, že k velikému pokroku na této cestě a k tomu, abychom došly do komnat, po nichž toužíme, přispívá ne mnoho přemýšlet, ale velmi milovat.⁷ Co vás povzbudí k větší lásce, to dělejte. Možná nevíme, co znamená milovat a nijak by mě to nepřekvapilo: láska totiž nespočívá ve velikém uspokojení, ale ve veliké odhodlanosti dělat ve všem radost Bohu a starat se, jak jen můžeme, abychom ho neurážely a prosit ho, aby čest a sláva jeho Syna a počet členů katolické církve stále rostly. Toto jsou znaky lásky, ovšem nemyslete, že tu vše spočívá v nepřemýšlení o ničem jiném a že při troše rozptýlenosti bude vše ztraceno.

8 Kvůli tomuto zmatení myšlenek jsem se sama několikrát ocitla ve velkých úzkostech a budou to sotva čtyři roky, co jsem zkušeností pochopila, že přemítání (či

⁵ Ž 119,32 „dal jsi mému srdci volnost“, uvádí ekumenický překlad Písma. „rozšířils mé srdce“, mohl by znít překlad latinského verše

⁶ Živ 12; CD 16-20

⁷ Viz též Zakl 5,2

imaginace, abychom si rozuměli) není totéž, co porozumění.⁸ Zeptala jsem se na to jednoho učeného muže, který mi to potvrdil, což mě nemálo potěšilo. Protože jestliže chápání je jednou ze schopností duše, neuměla jsem si vysvětlit, jak to, že je někdy tak roztěkané, zatímco myšlenka letí k Bohu tak rychle, že jen Bůh ji může zastavit, když nás k sobě poutá takovým způsobem, že se nám zdá, že jsme odtrhováni od tohoto našeho těla. Viděla jsem, myslím, že se schopnosti duše mohou zabývat Bohem a být v něm usebrány, zatímco myšlení se kdesi roztržitě toulá – a to mě mátl.⁹

9 Ach, Pane, uvažte, co všechno musíme vytrpět na této cestě pro nedostatečné poznání! Zlo tu spočívá v tom, že si myslíme, že je třeba něčeho víc než na vás myslet, a ještě se k tomu ani neumíme zeptat těch, kteří to vědí a nechápeme ani na co je třeba se ptát. A odtud ta strašná trápení, protože si nerozumíme a domníváme se, že je těžkým hříchem to, co nejen že není špatné, ale je přímo dobré. Odtud plynou strasti mnoha lidí, kteří se zabývají modlitbou a stěžují si na vnitřní trápení, alespoň mnozí nevzdělaní lidé, na které tu pak padá melancholie a podlamuje se jim zdraví a někdy zcela zanechají všeho, protože je nenapadne, že v našem nitru máme celý vnitřní svět a tak jako nelze zadržet pohyb nebes, jež se závratně rychle přesouvají, tak nelze zadržet pohyb našich myšlenek a když pak všechny schopnosti duše ztotožníme s přemítáním, připadáme si tu ztracení a že marníme čas, který trávíme v Boží přítomnosti. A možná že je zatím duše celá u Boha v příbytcích jemu velmi blízkých, zatímco se naše myšlení zmítá v okolí hradu a snáší zápas s mnoha šelmami a havětí a získává v onom boji zásluhu. Proto se nemáme nechat zneklidnit, či zanechat meditace, vždyť o to právě usiluje ďábel. A většina neklidu a soužení tu pochází z nevědomosti o nás samých.

10 Zatímco píšu, uvažuji, co se děje v mé hlavě: je v ní veliký hluk, o němž jsem mluvila na počátku, když se mi zdálo téměř nemožné uposlechnout příkazu k psaní. Jako by v ní nebylo než mnoho hlučících řek a ty vody jako by se pak měnily ve vodopády, a množství ptáků a hvízdání, ne v uších, ale na vrcholku hlavy, kde jak říkají, je sídlo nejvyšší části duše. Zabývala jsem se tím dlouhý čas, protože se mi zdálo, že velký pohyb ducha znamená výstup vzhůru. Kéž se Bohu zalíbí, abych si v dalších komnatách vzpomněla, že mám říci, jakou to má příčinu, protože tady se to nehodí. Nedivila bych se, kdyby mi Pán chtěl dát bolest hlavy proto, abych lépe pochopila, že všechnen ten lomoz v ní nemůže zabránit modlitbě ani dalšímu psaní, neboť duše tu je cele ponořena do pokoje a lásky a přání a jasného poznávání.

11 Jestliže se tedy na vrcholku hlavy nalézá vrchol duše, jak to, že oním hlukem není nijak rušen? To já nevím, ale vím, že to, co tu říkám, je pravda. Trpíme jen když zde modlitbu nedoprovází vytržení¹⁰, protože dokud ono trvá, necítíme žádné trápení, ale bylo by zlé, kdybychom kvůli podobným překážkám zanechali vši modlitby. Proto není dobré, abychom se kvůli myšlenkám příliš vzrušovali, není třeba si jich příliš všimát. O to usiluje ďábel: jestli jsou od něho, přestanou, protože pak stejně končí v Bohu, a jestli to všechno zmatení, jak se často stává, pochází prostě z naší bídy, kterou v nás spolu s dalšími pozůstatky zanechal Adamův hřích, snažme se být trpěliví a strpět to pro lásku Boží, tak jako se nemůžeme vyhýbat jídlu a spánku, což bývá zdrojem velkého trápení.

12 Poznejme naši bídu a přejme si dojit, kde by „námi nikdo nepohrdal“, jak si vybavuji, že jsme někdy slyšeli, že říká nevěsta z Písně písni¹¹ a skutečně nenacházím jinou situaci v celém životě, na niž by tato slova platila více než zde: protože všechno pohrdání a utrpení, kterého se nám v něm může dostat, myslím zdaleka není tak hrozné, jako tyto vnitřní zápasy. Jakýkoliv neklid a boj je snesitelný, nalezneme-li

⁸ *Pensamiento no es el entendimiento*

⁹ Tyto výlety naší imaginace Terezii zajímaly i na jiných místech, viz Živ 17,7; SD 31,8.

¹⁰ *suspensión*

¹¹ Pp 8,1

pokoj v příbytcích, které obýváme, jak už jsem řekla, ale vidět, že sám Pán nás vybízí k odpočinutí po tisícero trápeních, jež máme ve světě, a že překážka je jaksi v nás samých, nemůže být než velice trýznivé a téměř nesnesitelné. Proto prosíme, Pane, pozdvihněte nás tam, kde námi naše bída nebude pohrdat, vždyt' chvílemi se zdá, že to je výsměch naší duši. Pán nás osvobodí už v tomto životě, a to, jak dále řekneme, až dospějeme do posledních příbytků, dá-li Bůh.

13 Ne všechny ovšem budou tak trpět pro vlastní bídu ani nebudou tolik zápasit jako já po mnoho let, a to kvůli mé nehodnosti, až se mi někdy zdálo, že sama sebe trestám. A protože mě to velmi trápilo a vám by se mohlo přihodit něco podobného, proto o tom nepřestávám neustále psát, abyste, dříve nebo později pochopily, oč se jedná, a nemusely se proto zneklidňovat a rmoutit. Nechejme ten náš mlýn hlučně klapat a my zatím melme naši mouku za pomoci práce vůle a chápání.

14 Takových překážek bývá více či méně, podle zdraví a podle období. Ať to naše dobrá duše strpí, i když to není způsobeno nějakým konkrétním zaviněním, vždyt' nějaké viny někde jinde jistě máme, a proto je dobré být trpělivý. A protože pro nás, které nemáme dostatečné vzdělání, nestačí, co čteme a co nám radí, tedy abychom si takových myšlenek nevšímalí, nezdá se mi plýtvání časem znovu to připomenout a utěšit vás tím. Dokud nám tu ovšem Pán sám nedopřeje světla, bude to málo platné. Je ale zapotřebí a je přáním Jeho Veličenstva, abychom hledali vhodné cesty a abychom porozuměly sobě samým ohledně toho, co je tu dílem imaginace, co přirozenosti a co ďábla a nekladli vinu naší duši.